

แนวทางการป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน : กรณีการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ

การป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันถือเป็นยุทธศาสตร์และวาระแห่งชาติ เนื่องจากการทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศไทยที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยการสร้างค่านิยม ปกป้องจิตสำนึกให้คนไทยมีความซื่อสัตย์และไม่ยอมรับการทุจริตคอร์รัปชัน ดังนั้นเพื่อเป็นการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมืออย่างบูรณาการจากทุกภาคส่วน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ตระหนักถึงการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันและการป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งกระบวนการปฏิบัติงานจัดซื้อจัดจ้างเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าบริการและสิ่งก่อสร้างเป็นช่องทางของการทุจริตคอร์รัปชันและเกิดผลประโยชน์ทับซ้อนที่สำคัญ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงให้ความสำคัญในทุกขั้นตอนของการจัดซื้อจัดจ้าง ตั้งแต่การกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ (Specification) การคำนวณราคากลาง การประมูลงานหรือประกวดราคา การลงนามในสัญญา การบริหารสัญญา การตรวจรับงาน การเบิกจ่ายเงิน ดังนี้

๑. **ขั้นตอนการประเมินความต้องการ** เป็นขั้นตอนการกำหนดขอบเขต ความเป็นไปได้ของโครงการ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม โดยความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ ได้แก่ การประเมินมูลค่าโครงการเกินความเป็นจริง การกำหนดขอบเขตหรือการออกแบบโครงการที่เอื้อประโยชน์ต่อข้าราชการ นักการเมืองหรือภาคเอกชนที่มีผลประโยชน์ทับซ้อน

๒. **ขั้นตอนการเตรียมการ** เป็นขั้นตอนพื้นฐานในการพิจารณาและอนุมัติโครงการ โดยหน่วยงานเจ้าของโครงการเตรียมแผนงาน เอกสารและประกาศการประมูลและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างที่เหมาะสม ถูกต้องตามกฎระเบียบ โดยความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ ได้แก่ การออกแบบโครงการที่เอื้อประโยชน์มือคด หรือเข้าข้างผู้ประมูลรายใดรายหนึ่ง ทำให้เกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมระหว่างผู้เข้าร่วมประมูล

๓. **ขั้นตอนการคัดเลือกผู้เข้าร่วมประมูล** เป็นขั้นตอนในการเปิดเผยรายละเอียดของโครงการ และคัดเลือกผู้ชนะการประมูลโดยความเสี่ยงในการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ ได้แก่ การเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับหรือข้อมูลที่เอื้อประโยชน์ให้กับผู้เข้าร่วมประมูลรายใดรายหนึ่งเป็นพิเศษ การเปิดเผยข้อมูลล่าช้าทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างผู้เข้าร่วมการประมูล รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของโครงการหลังจากได้ผู้ชนะการประมูลแล้ว

๔. **ขั้นตอนการดำเนินการตามสัญญา** เป็นขั้นตอนที่ผู้ชนะการประมูลหรือคู่สัญญาจะต้องดำเนินการส่งมอบสินค้าหรือบริการตามที่ตกลงไว้ในสัญญาโดยโอกาสเสี่ยงในการทุจริตในขั้นตอนนี้ ได้แก่ การส่งมอบสินค้าหรือบริการที่ไม่เป็นไปตามคุณลักษณะเฉพาะ (Specification) หรือรายละเอียดของโครงการที่กำหนดไว้ตามสัญญา การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่ไม่โปร่งใสจะนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันต่างๆ มากมาย เช่น การติดสินบน การสมรู้ร่วมคิด การฮั้วประมูล การเอื้อผลประโยชน์ ไปจนถึงการมีผลประโยชน์ทับซ้อนซึ่งเกิดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใช้อำนาจหรือตัดสินใจโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนราชการไม่ว่าจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบในการจัดซื้อจัดจ้าง ผู้เข้าร่วมประมูล คู่สัญญา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายในสัญญา ดังนั้นการจัดซื้อจัดจ้างที่ดีควรคำนึงถึงประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า ความโปร่งใส การประมูลแข่งขันที่เป็นธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งระบบจัดซื้อจัดจ้างที่ดีควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

๔.๑ กฎ ระเบียบ และวิธีการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างที่ดีควรครอบคลุม และเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีการกำหนดกฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติมาบังคับใช้ เพื่อป้องกันการทุจริต การจัดซื้อจัดจ้างจะต้องเปิดให้มีการประมูลสาธารณะ มีความเป็นธรรม ประกาศ หลักเกณฑ์และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างให้ชัดเจนเป็นที่รับรู้โดยทั่วกัน

๔.๒ ระบบการจัดซื้อจัดจ้างจะต้องถูกพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมไปพร้อมๆ กับระบบการบริหารจัดการโครงสร้างภาครัฐ เพื่อให้การวางแผนและการใช้จ่ายเงินภาครัฐมีประสิทธิภาพสูงสุด และจะต้องถูกบริหารจัดการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เพื่อก่อให้เกิดความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

๔.๓ การเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างควรถูกเก็บรวบรวมไว้ด้วยกัน ไม่ว่าจะ เป็น ข้อมูลการดำเนินการ ข้อมูลการตัดสินใจ หรือข้อมูลทางการเงิน เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์หรือการเผยแพร่ ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างควรมีการนำเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อก่อให้เกิดความโปร่งใสและความเป็นธรรม

๔.๔ ระบบควบคุมและตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างจากทั้งภายในและภายนอกเป็นรากฐาน ที่สำคัญในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้าง โดยการควบคุมและตรวจสอบที่ดีจะต้องมีการติดตามเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเนื่องจากความผิดพลาดในการปฏิบัติหน้าที่ บทลงโทษ สำหรับการทุจริตจะต้องระบุไว้อย่างชัดเจนและมีการบังคับใช้

๔.๕ กลไกการอุทธรณ์จะต้องมีหน่วยงานที่สามารถรับข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการจัดซื้อ จัดจ้างภาครัฐ โดยหน่วยงานดังกล่าวจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบบการจัดซื้อจัดจ้างและมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ โดยจะต้องเป็นอิสระจากหน่วยงานอื่นๆ ทั้งหน่วยงานที่เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ ผู้ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง หน่วยงานตรวจสอบ และหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลโครงการ

๔.๖ การพัฒนาขีดความสามารถเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างจะต้องมีความเป็นมืออาชีพที่เกิดจากการฝึกฝน การชี้แนะ และการส่งเสริมให้มีการพัฒนาขีดความสามารถของ เจ้าหน้าที่ในองค์กรโดยระบบของราชการจะต้องเอื้อให้ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมสามารถเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนาและตรวจสอบระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความโปร่งใส

๔.๗ มาตรการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐโดยต้องมีบทบัญญัติ ที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต การปลอมแปลง การฉ้อโกง การมีผลประโยชน์ทับซ้อน และการคว่ำบาตรเป็นหนึ่งใน มาตรการที่รัฐสามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้กระบวนการทางกฎหมายมีประสิทธิภาพ

โดยสรุปการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่ไม่ซื่อสัตย์ ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ จะนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันในรูปแบบต่างๆ และในทุกระดับชั้นซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพ ในการใช้จ่ายเงินงบประมาณของรัฐบาลมหาศาลและไม่เพียงความเสียหายในรูปตัวเงินเท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือขององค์กร ดังนั้นสิ่งสำคัญที่สามารถป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริต คอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ คือ ความโปร่งใสโดยการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ การแก้ไขกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง และการรายงานความผิดที่เกิดขึ้น ด้วยวิธีต่างๆ เช่น การร้องเรียนมาตรการในการคุ้มครองพยาน การเข้าร่วมกระบวนการตรวจสอบ เป็นต้น เพื่อให้การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และปราศจากการทุจริตคอร์รัปชันและผลประโยชน์ทับซ้อน หากทุกส่วนราชการภาครัฐให้ความสำคัญกับการทุจริตคอร์รัปชันและผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างจริงจัง ก็จะทำให้ผลดีกับประเทศชาติโดยรวมในที่สุด